

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

S C I E N T I F I C M E E T I N G S

Book CLXXXIX

P R E S I D E N C Y

Book 14

VLADAN ĐORĐEVIĆ

ON THE OCCASION OF THE 176th ANNIVERSARY OF HIS BIRTH

BELGRADE 2020

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига CLXXXIX

ПРЕДСЕДНИШТВО

Књига 14

ВЛАДАН ЂОРЂЕВИЋ

ПОВОДОМ СТО СЕДАМДЕСЕТ ШЕСТ ГОДИНА ОД РОЂЕЊА

БЕОГРАД 2020

Организациони одбор
академик Владимир Кањух
академик Радоје Чоловић
дојисни члан Мира Радојевић
дојисни члан Јован Делић
Вера Бајић, секретар

Рецензенти
академик Василије Крстић
академик Нада Милошевић Ђорђевић
академик Миодраг Чолић
академик Љубодраг Димић
проф. др Душан Иванић
проф. др Горан М. Максимовић

Главни уредник
академик Зоран Кнежевић

Уредници
академик Владимир Кањух
академик Радоје Чоловић
дојисни члан Мира Радојевић
дојисни члан Јован Делић

Издавач
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнеза Михаила 35

Технички уредник
Никола Сивановић

Лектура
Младенка Савичић

Коректура
Рајка Павловић

Дизајн корица
Драјана Лацмановић-Лекић

Штампа
Службени гласник, Београд

ISBN 978-86-7025-888-4

Тираж 400 примерака

© Српска академија наука и уметности, 2020.

С А Д Р Ж А Ј

Реч уредника.....	9
Василије Ђ. Крестић: <i>Владан Ђорђевић и Српско учено друштво</i>	11
Vasilije Đ. Krestić: <i>Vladan Đorđević and the Serbian Learned Society (SLS)</i>	17
Вељко Тодоровић: <i>Владан Ђорђевић и српска војска</i>	19
Veljko Todorović: <i>Vladan Đorđević and the Serbian Army</i>	35
Вељко Тодоровић, Јово Зељковић: <i>Владан Ђорђевић и историја Српској војној саниџерији</i>	37
Veljko Todorović, Jovo Zeljković: <i>Vladan Đorđević and the History of the Serbian Medical Corps</i>	52
Радоје Чоловић, Владимир Кањух: <i>Владан Ђорђевић и Српско лекарско друштво</i>	53
Radoje Čolović, Vladimir Kanjuh: <i>Vladan Đorđević and the Serbian Medical Society</i>	68
Радоје Чоловић: <i>Прикази, предавања и дискусије др Владана Ђорђевића на састанцима Српској лекарској друштва</i>	71
Radoje Čolović: <i>Dr Vladan Đorđević's Presentations, Lectures and Discussions at the Serbian Medical Society Meetings</i>	80
Зоран Вацић: <i>Народна медицина у Срба написао др Владан Ђорђевић</i>	81
Zoran Vacić: <i>Narodna medicina u Srba by Dr Vladan Đorđević</i>	103
Радоје Чоловић: <i>Владан Ђорђевић иницијатор и оснивач „Српској друштва за приватну помоћ рањеницима и болесницима“ (Српској друштва Црвеној крсти)</i>	105
Radoje Čolović: <i>Vladan Đorđević, Initiator and Founder of „The Serbian Society for Private Assistance to the Wounded and Sick Soldiers“ (Serbian Red Cross Society)</i>	116

Гордана Лазаревић: Улога др Владана Ђорђевића као уредника и власника часописа Отаџбина у развоју здравствене културе.....	117
Gordana Lazarević: <i>Vladan Đorđević's role as the editor and owner of the journal Otažbina in building a culture of health</i>	136
Зоран Ваџић: Реформа помоћи сиромашнима – допринос Владана Ђорђевића	137
Zoran Vacić: <i>Reform of help to the Poor – Vladan Đorđević's Contribution</i>	150
Радоје Чоловић: Др Владан Ђорђевић, први почасни доктор медицинских наука Универзитета у Београду	153
Radoje Čolović: <i>Dr Vladan Đorđević, the first Honorary Doctor of Medical Sciences of the University of Belgrade</i>	164
Зоран Ваџић: „Мизерија практичној животи“ Владана Ђорђевића	165
Zoran Vacić: <i>Vladan Đorđević's "Misery of Practical Life"</i>	184
Борис Милосављевић: Породица и порекло Владана Ђорђевића	185
Boris Milosavljević: <i>Vladan Đorđević's Family and Background</i>	203
Драган Симеуновић: Полемика др Владана Ђорђевића са српским социјалистима о „сиротињској болници“ и радничком питању	205
Dragan Simeunović: <i>The Polemic of Dr Vladan Đorđević with Serbian Socialists About "the Hospital for the Poor" and the Labour Issue</i>	237
Мирослав Перишић: Дипломатски дани Владана Ђорђевића у Атини	239
Miroslav Perišić: <i>Vladan Đorđević's Diplomatic Service in Athens</i>	251
Петар В. Крестић: Шест писама Стојана Новаковића Владану Ђорђевићу 1893. године	253
Petar V. Krestić: <i>Six Letters that Stojan Novaković sent to Vladan Đorđević in 1893</i>	270
Славенко Терзић: Балкански хоризонти Владана Ђорђевића	271
Slavenko Terzić: <i>Balkan Horizons of Vladan Đorđević</i>	292
Милић Ј. Милићевић: Државне и друштвене промене за време председништва Владана Ђорђевића (октобарској режима) 1897–1900. године	293
Milić J. Milićević: <i>State and Social Changes During the Presidency of Vladan Đorđević (October Regime) 1897–1900</i>	306
Војислав Г. Павловић: Конкордатско питање за време владе Владана Ђорђевића	307
Vojislav G. Pavlović: <i>The Concordat Issue During the Government Led by Vladan Đorđević</i>	319

Владимир Јовановић: <i>Владан Ђорђевић и Ивањдански атентат</i>	321
Vladimir Jovanović: <i>Vladan Đorđević and the Ivandan Assassination Attempt</i>	340
Ђорђе Ђурић: <i>Владан Ђорђевић и Јован Жујовић, њихов политички судбина два разочарана обреновићевца</i>	343
Đorđe Đurić: <i>Vladan Đorđević and Jovan Žujović, the Political Destiny of two Disillusioned Supporters of the Obrenović Dynasty</i>	360
Јован Делић: <i>Владан Ђорђевић у науци о књижевности</i>	363
Jovan Delić: <i>Vladan Đorđević and the Science of Literature</i>	377
Душан Иванић: <i>Владан Ђорђевић и српски реализам</i>	379
Dušan Ivanić: <i>Vladan Đorđević and Serbian Realism</i>	385
Љиљана Костић: <i>Аутобиографски и поезијски дискурс Владана Ђорђевића</i>	387
Ljiljana Kostić: <i>Vladan Đorđević's Autobiographical and Poetic Discourse</i>	397
Татјана Јовићевић: <i>Историја, фикција, актуелност – причавање и поруке у прози Владана Ђорђевића</i>	399
Tatjana Jovičević: <i>History, Fiction, Actuality – Storytelling and Messages in the Prose of Vladan Đorđević</i>	415
Јована М. Јосиповић: <i>Митологика романтичне љубави и страсти у Кочиной крајини</i>	417
Jovana M. Josipović: <i>Mythopoetics of Romantic Love and Passion in Kočina krajina</i>	426
Драгана Вукићевић: <i>Голгота – поезика мелодрамске прозе</i>	427
Dragana Vukičević: <i>Golgotha – The Poetics of Melodramatic Prose</i>	445
Снежана Милосављевић Милић: <i>Слика владара између историјске и књижевне наративе у роману У фронт Владана Ђорђевића</i>	447
Snežana Milosavljević Milić: <i>A Portrait of a Ruler Between Historiographic and Literary Narration – U front by Vladan Đorđević</i>	455
Горан М. Максимовић: <i>Путописна проза Владана Ђорђевића</i>	457
Goran M. Maksimović: <i>Travelogue Prose by Vladan Đorđević</i>	468
Зорица Несторовић: <i>Радо Владана Ђорђевића у области драме</i>	469
Zorica Nestorović: <i>Vladan Đorđević's Work in the Field of Drama</i>	484

Радослав Ераковић: <i>Лекар, њојџуковник и невешџи коњаник: мемоарско-дневничка сучељавања Владана Ђорђевића и Пере Тодоровића</i>	485
Radoslav Eraković: <i>Physician, Lieutenant Colonel and Unskilful Equestrian: Literary Rivalry Between Vladan Đorđević and Pera Todorović</i>	495
Гордана Илић Марковић: <i>Бечке њодине Владана Ђорђевића</i>	497
Gordana Ilić Marković: <i>Die Wiener Jahre von Vladan Đorđević</i>	514
Драгана Бедов: <i>Успомене Владана Ђорђевића – између сведочења и настојања</i>	515
Dragana Bedov: <i>Uspomene by Vladan Đorđević – Between Testimony and Aspiration</i>	541

РЕЧ УРЕДНИКА

На предлог Одељења медицинских наука, Председништво Српске академије наука и уметности је 2020. годину посветило академику Владану Ђорђевићу. Четворочлани Одбор добио је изузетно тежак задатак да, на начин како су већ представљени истакнути чланови Академије, Јован Цвијић, Михаило Петровић Алас, Стојан Новаковић и Слободан Јовановић, нашој и страниој јавности што потпуније представи академика Владана Ђорђевића, који је током свог, за своје време врло дугог живота, уз изврсне личне способности, испољио широка интересовања и дао изузетне доприносе у разним областима у којима је делао и којима је често давао и лични печат.

Владан Ђорђевић је био један од првих Срба пореклом из Србије који су завршили студије медицине, први српски хирург у данашњем смислу речи који је у области хирургије и српске медицине, војном и грађанском санитету, медицинској публицистици, издаваштву и преводилаштву у медицини, оставио изузетно дубоке трагове. Уз то, он је био изузетан друштвени радник, оснивач три велика друштва која и данас постоје и успешно раде, председник Одбора београдске општине, успешан министар просвете и црквених дела, министар привреде, вишегодишњи дипломата у Грчкој и Турској, три године председник Владе и министар иностраних дела, истакнути национални радник, који се успешно огледао и у књижевности као писац приповедака, историјских романа, путописа, преводилац, оснивач, власник и уредник часописа *Ошацибина*, једног од најбољих часописа у другој половини деветнаестог века, припадник једне изузетне генерације српске интелигенције која је дала огроман допринос обнови српске државе и њених институција.

У свом изузетно богатом животу, био је активни учесник четири рата, француско-пруског (1870/71), начелник српског војног санитета у два српско-турска рата (1876–78) и српско-бугарског рата (1885) и заточеник у Првом светском рату. Сретао је најистакнутије људе свога времена, из области медицине, књижевности, политике, дипломатије, разговарао и преговарао са неким од најзначајнијих државника свога времена, био гост председника, краљева, царева и султана, али и политички осуђеник и заточеник.

Да би што боље одговорио овом врло захтевном задатку, Одбор је одлучио да се у Галерији Српске академије приреди изложба о животу и делу Владана Ђорђевића са репрезентативним каталогом, да се организује научни скуп о његовом животу и делу, да се изда двојезично издање о његовом животу, делу и времену у коме је деловао, да се изда зборник

радова са научног скупа и да се издају његове „Успомене“, које у рукопису скоро цео век чекају на објављивање.

Чланови Одбора су поделили задатке. Академици Владимир Кањух и Радоје Чоловић су се старали о прилозима о академику Владану Ђорђевићу који су на било који начин у вези са медицином, дописни члан САНУ Мирјана Радојевић о радовима који се односе на његову делатност у дипломатији, државним и државничким пословима, а дописни члан Јован Делић о радовима из области књижевности.

Чланови Одбора изражавају велику захвалност свим ауторима прилога, а посебно рецензентима, академицима Василију Крестићу, Нади Милошевић Ђорђевић, Миодрагу Чолићу и Љубодрагу Димићу, и професорима Душану Иванићу и Горану М. Максимовићу, који су уложили велики труд да анализирају и оцене прилоге који се налазе у књизи.

О Владану Ђорђевићу су написане књиге и бројни радови, анализирани су његове делатности у разним областима, одржавани су научни скупови, држана предавања и припређиване изложбе. По сазнању Одбора, ово је први пут да се на једном месту настоји да се осветле његове делатности у свим областима у којима је делао, медицини, књижевности, друштвеним, дипломатским, државним и државничким и другим областима.

Свесни да ни на једном научној скупу о Владану Ђорђевићу није могуће рећи све, и да ће увек остати нешто што није обухваћено и анализирано, чланови Одбора се ипак надају да ће њихов труд и труд великог броја приложника у књигама и предавача на научној скупу помоћи да учесници скупа и читаоци пратећих публикација стекну једну потпунију слику о животу и делу академика Владана Ђорђевића.

Одбор је био одлучио да се научни скуп одржи на 176. годишњицу рођења академика Владана Ђорђевића и да се радови планирани за научни скуп објаве у књизи „Владан Ђорђевић, живот и дело“ пре одржавања скупа 3. и 4. децембра 2020. године.

Нажалост, иако су све припреме биле обављене, због пандемије изазване корона вирусом и рестрикција које су уведене у циљу њеног сузбијања, одржавање научног скупа у планирано време није било могуће, тако да је скуп морао да се одложи и биће одржан чим то буде било могуће.

Уредници

ПОРОДИЦА И ПОРЕКЛО ВЛАДАНА ЂОРЂЕВИЋА

БОРИС МИЛОСАВЉЕВИЋ*

С а ж е т а к. – Породица Владана Ђорђевића припадала је кругу старобеоградских породица. Његови родитељи су пореклом били Цинцари из истог краја Балкана. Сеоба на север Балкана била је постепена, јер су њихови преци и чланови породица и раније одлазили у градове на северу Балкана и прелазили у Хабзбуршку монархију из пословних разлога. За коначни одлазак из старог краја пресудно је било јачање локалних полунезависних паша, као што је био Али-паша Јањински, чији су људи нападали хришћанска православна места. За разумевање средине у којој се родио Владан Ђорђевић од пресудног је значаја био друштвени углед и место које је заузимала породица Леко. Због тога је потребно детаљно прегледати сродничке везе и породични круг који је утицао на развој личности Владана Ђорђевића, који је обављао највише и најодговорније дужности у Краљевини Србији и као што је познато дао велики допринос развоју српске медицине.

Кључне речи: Владан Ђорђевић, породица Леко, стари Београд, грко-цинцарска култура

Познато је да је Владан Ђорђевић на крштењу добио име Ипократ. Његов отац Ђорђе Ђорђевић био је у санитарској служби војске Кнежевине Србије (касније санитарски поручник), због чега је син добио име по Хипократу, „оцу медицине“.¹ Владан Ђорђевић рођен је 21. новембра [3. децембра] 1844. године у Београду, где су живели његови родитељи и најближи рођаци.² Мајка Марија Леко била је рођена у Белој Цркви у Банату у Хабзбуршкој монархији. Удала се за Ђорђа Ђорђевића (Георгија Д. Георгијевића) 1842.

* Виши научни сарадник Балканолошког института САНУ.

¹ Рад је написан у оквиру пројекта 177011 Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² Владан Ђорђевић је записао да га је крстио протојереј Илија Новаковић, дворски свештеник. У Матичној књизи крштених Саборне цркве у Београду убележено је, међутим, име јереја Пантелије Михаиловића. Можда је протојереј Илија Новаковић заслужио или је био присутан на крштењу. Вид. Владан Ђорђевић, *Успомене. Културне скице из групе њоловине деведнаестог века*. Књига прва, Издање књижаре „Славија“, Нови Сад 1927, стр. 73. Захваљујем госпођи Јелени Јовановић Симић на документима које ми је доставила и сарадњи. Вид. упис рођења и крштења Ипократа (Владана) Ђорђевића у: Јелена Јовановић Симић, *Владан Ђорђевић : њорђерџи њуморној сџвароца*, САНУ : Музеј науке и технике, Београд 2020, стр. 17.

године.³ Отац и мајка Владана Ђорђевића пореклом су из истог краја и њихове породице су из истих разлога коначно напустиле средишњи део Балкана и отишле на север. Према породичном предању Ђорђе (Георгије) Ђорђевић рођен је у претежно цинцарском месту Фурка (Φούρκα) у данашњој северозападној Македонији. Његов отац Димитрије (Δημήτριος) имао је пословну мрежу која је досезала до Беча. Према успоменама Владана Ђорђевића, Димитријев отац је био свештеник, о. Јефтимије (Ευθύμιος), а презивали су се, изгледа, Цимо, односно Чулека (можда прадедин надимак).⁴ Владан Ђорђевић се као ђак представљао као Ипократ Ђорђевић Чулека.⁵ Отац и један стриц (Никола) Владана Ђорђевића били су прво апотекари, односно власници апотека.⁶

Ђорђе и Марија Ђорђевић су имали шесторо деце. Само је Владан Ђорђевић имао потомство. Њихова мајка Марија рано је умрла, 1854. године.⁷ Имала је једног брата Тому Лека и две сестре, Александру и Милеву. Њихови родитељи су дошли у Београд из Беле Цркве, где је била рођена и њихова мајка Ана, 13. [24] априла 1791. године. Марко и Ана Леко венчали су се у Белој Цркви 1812. године.⁸ Судаћи према надгробној плочи у центру Новог гробља у Београду, преселили су се у Београд 1821. године. Марко Леко умро је од заразне болести у Цариграду 1832, где је боравио из пословних разлога, а његова жена Ана, у Београду 20. јануара [1. фебруара] 1853. године. За разлику од београдских породица које нису сигурне да ли су српског, грчког или цинцарског порекла, породица Леко је несумњиво цинцарског порекла. Марко Леко, деда Владана Ђорђевића, рођен је у познатом цинцарском средишту, Влахоклисури (Βλαχοκλεισούρα). Данас се Влахоклисура зове само Клисура (Κλεισούρα). Налази се у северном делу Грчке. Отац Марка Лека био је Чочо (извесно надимак), а деда Марко Леко.⁹

³ Заоставштина професора др Марка Лека, *Родослов њородице Леко* (са допунама Милана Лека), вл. Александра Лека.

⁴ Владан Ђорђевић, *Успомене. Културне скице из друге њоловине деветнаестог века*. Књига прва, Издање књижаре „Славија“, Нови Сад 1927, стр. 10. У Матичној књизи рођених Саборне цркве у Београду отац Владана Ђорђевића уписан је као Ђорђе Цимо. У Матичној књизи умрлих мајка оца Владана Ђорђевића уписана је као Анастасија Чулека. Вид. Јелена Јовановић Симић, *Владан Ђорђевић : њоршрећ њеуморног сѡвараоца* САНУ : Музеј науке и технике, Београд 2020, стр. 16.

⁵ *Истио*, стр. 19.

⁶ Владан Ђорђевић имао је два стрица, Николу и Адама, као и тетку Деспину.

⁷ У Матичној књизи умрлих Цркве светог Марка у Београду уписано је име Марије Г. Георгијевић (13. [25] фебруар 1854). Ђорђе и Марија Ђорђевић имали су Димитрија (1843–1848), Ипократа (Владана) (1844–1930), Александра (1848–1851), Анастасију (1850–1851), Марка (1852–1853) и Милеву (1854–1856). Ђорђе Ђорђевић је са братом Николом у Сарајеву отворио прву апотеку европског типа. Вид. Јелена Јовановић Симић, *Владан Ђорђевић : њоршрећ њеуморног сѡвараоца*, САНУ : Музеј науке и технике, Београд 2020, стр. 21 и (родослов породице Владана Ђорђевића) 248–249.

⁸ Породица Леко је планирала да обележи 200-годишњицу доласка у Београд у другој половини 2020. или током 2021.

⁹ Заоставштина професора др Марка Лека, *Родослов њородице Леко* (са допунама Милана Лека), вл. Александра Лека. По казивању проф. др Александра Лека, Душан Поповић, *О цинцарима*, Београд 1937, стр. 399.

Из Влахоклисуре су отишли у последњој четвртини XVIII века. Одлазак је вероватно био постепен, јер су, извесно и раније, одлазили у градове на северу Балкана и прелазили у Хабзбуршку монархију из пословних разлога. Приликом пословних путовања, наравно, нису водили породице са собом. Судећи по познатим биографијама, нису само цинцарске и грчке, већ и српске породице из крајева из којих је дошла породица Леко, одржавале чврсте везе са старим крајем. Било је породица које су имале обичај да децу у раним годинама подижу и васпитавају у старом крају, иако су се већ пар генерација раније преселили у Београд.¹⁰ Цинцари су имали велики привредно-културни центар, Москопоље (Μοσχόπολις), са бројним црквама, развијеним пословним животом, школама и штампаријом. Служили су се грчким језиком и алфабетом. Пошто су били православни хришћани, није било спорно венчавање са православним Грцима, Србима или Бугарима, поготово у балканским градским срединама. С обзиром на пословне мреже које су вековима повезивале средиште Балкана са тржиштима, варошима и градовима у Хабзбуршком царству, повремено, краће или дуже време, боравили су изван Османског царства, а у појединим случајевима остајали су и за стално.¹¹ Они који су остајали за стално понекад су узимали држављанство (поданство) нове државе, а некада су задржавали старо, османско, јер им је омогућавало лакше пословање и кретање по балканској Турској.¹² У појединим

¹⁰ На пример, породица Самуила и Голуба Јанића, која је пре 1804. била у Београду. Самуило је син Јанета који је био власник хана у Београду пре 1804. године. Пореклом су из Маврова, односно Лазаропоља (српско мијачко становништво).

¹¹ Вид. нпр. „Протокол Царинарнице у Петроварадину“ (1704–1724) на немачком језику у: Славко Гавриловић, *Грађа о балканским џирићима у Угарској XVIII века – царинарнице*. Књига трећа, Зборник за историју, језик и књижевност српскога народа. Друго одељење – Споменици на туђим језицима, књига XL, САНУ, Београд 2008; Mita Kostić, „Iz socijalno-ekonomske istorije Srba u XVII i XVIII veku“, III deo: „O Racima – trgovcima i trgovačkim kompanijama u Beču XVII i XVIII veka“, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду* I (1956), 30–31; Славко Гавриловић, *Прилози историји џирићине и миграције Балкан-Подунавље XVIII и XIX столећа*, САНУ. Посебна издања, Одељење друштвених наука, књига 67. Примљено на VI скупу Одељења друштвених наука, 19. IX 1967. год., на основу реферата дописног члана Петра Петровића и проф. Николе Вучо. Уредник: академик Виктор Новак, САНУ, Београд 1967. Због високих царина аустријским трговцима није било исплативо да увозе робу из Османског царства, већ су је прекупљивали од „турских“ трговаца: „Највише „турских“ трговаца налазило се у Угарској још пре Карловачког мира, а после њега они су преплавили земљу и скоро потпуно преузели све врсте трговине у своје руке. Према пописима из 1760-их њихов број се ценио на 17–18 000 породица. Слично је било у Ердељу и Банату, где су и раније слободно држали дућане и стварали јаке трговачке компаније. Са сајмова у Немачкој (Лајпциг, Нирнберг) на којима су били редовни посетиоци, доносили су велике количине робе коју су тако јефтино продавали да су онемогућавали опстанак домаћих трговаца“. Marianne von Herzfeld, *Zur Orient-handelspolitik Osterreichs unter Maria Theresia in der Zeit von 1770— 1771* in: *Archiv für Osterreichische Geschichte* 108. Wien 1919, 292. За ранији период вид. Срђан Катић, „Кнежевачко Потисје под Турском влашћу“, *Историја Новог Кнежевца и околине*. Уредник: академик Василије Ђ. Крестић, Скупштина општине Нови Кнежевац 2003, стр. 135–210.

¹² На пример, чланови породице Бајић, односно Хаџи-Бајић из (Сремске) Митровице и Земуна. Иако је његова породица већ више од једног века живела у Београду, Голуб Јанић је имао османско држављанство, па је на његово име држава куповала плацеве у Скопљу (за цркву нпр.)

случајевима један брат је узимао ново држављанство, а други брат задржавао старо. Живели су и пословали у Земуну, (Сремској) Митровици, Новом Саду, Шопрону, Будиму, Ђуру, Јегри, Бечу. Породица Михаила Полит-Десанчића, по предању је пореклом из града са великим „Г“, односно Цариграда, полиса (πόλις), отуда Полит. Крајем XVII и током XVIII века вођени су велики ратови. Дошло је до неколико већих сеоба становништва. Средишња власт Османског царства је слабила. Велику моћ су прикупили локални господари. Један од најмоћнијих и најдуговечнијих био је Али-паша Јањински (1740–1822), полунезависни господар на подручју данашње северозападне Грчке. Он је са својим углавном албанским трупима нападао цинцарска насеља, што је довело до опадања Москопоља као средишта привреде и грчко-цинцарске културе и одсељавања становника. Људи Али-паше Јањинског су извршили напад и на Фурку, где су убили прадеду Владана Ђорђевића, свештеника о. Јефтимија Чулеку и његовог сина.¹³ Бројне православне породице из подручја средишњег Балкана одлазиле су на север Балкана и даље. Извесно је најпознатија била цинцарска породица Сина (Σίνας), која је из Москопоља преко Ниша и Сарајева дошла у Беч. Барони Георгије (Γεώργιος) Сина Старији (Simon Georg Sina der Ältere, Сарајево, 1753 – Беч, 1822) и Георгије Сина Млађи (Georg Simon, Freiherr von Sina, Ниш, 1783 – Беч, 1856) били су чувени банкарски и финансијери у Хабзбуршком царству и задуго велики ривали баронима Ротшилдима (Freiherr von Rothschild). Подигли су у Бечу палату Сина (Palais Sina) 1859. године. Филијале су имали широм Балкана. Аврам Петронијевић је на почетку каријере радио у једној њиховој филијали у Оршави. Били су велики добротвори ослобођене Грчке.

Већ смо поменули да поједине београдске породице нису сасвим сигурне да ли су српског, цинцарског или грчког порекло. Неке од њих су имале веома јасно предање да су српског, а друге да су грчког етничког порекла. У појединим случајевима имају мешовито српско-цинцарско-грчко порекло. Иако се често говори о посрбљивању цинцарских и грчких породица, ретко се говори о поцинцарењу или цинцаризацији српских породица, као што се говорило о поарбанашеним Србима. Неколико породица које се данас често сматрају цинцарским, имале су јасно породично предање о српском пореклу и крсној слави. Слављење имендана није поуздан критеријум за разликовање српских од цинцарских породица, пошто су и српске породице славиле имендан. У појединим случајевима не може се поуздано утврдити порекло, па је неопходно избегавати аподиктички тон у излагању прошлости београдских породица. Питање „цинцарства“ је било и задуго остало више политичка него историографска тема.¹⁴

Као што је познато, Цинцари су, као и Грци, пореклом ромејско („римско“) становништво, које је православну цркву са седиштем у Цариграду и византијску културу сматрало својим наслеђем. Владан Ђорђевић је, међутим, у српском национално-романтичарском духу своје генерације, променио хеленско име Ἰπλοκράτης у Владан. Владан је,

¹³ Владан Ђорђевић, *Успомене. Културне скице из групе његовог покољеника деветнаестог века*. Књига прва, Издање књижаре „Славија“, Нови Сад 1927, стр. 10.

¹⁴ Вид. више у: Борис Милосављевић, *Београдски родослови* (у рукопису).

у ствари, била само друга половина грчког имена. Име Хипократ (по античком изговору), односно Ипократ по византијском и новогрчком изговору, састављено је од речи ἵπλος (коњ) и суфикса кратία (владавина). Сличан је случај са Стојаном Новаковићем који је своје име Константин (Constantinus од constans – постојан) превео са латинског као [По] Стојан. Узалуд ће истраживачи тражити имена Милана Кујунџића Абердара, Стојана Новаковића, Светозара Милетића или Владана Ђорђевића у црквеним матичним књигама и на списковима ученика гимназија, пошто су их променили. Светозар Милетић је био Аврам, Милан Кујунџић Јоаникије (Ἰωαννίκιος), његов зет Стојан Новаковић Константин, а Владан Ђорђевић, као што смо већ рекли, Ипократ: „Када се уписао на Лицеј, Ђуро Даничић [Ђорђе Ј. Поповић из Новог Сада] му је саветовао да своје грчко име замени српским, и он је тада постао Владан“.¹⁵ Добро је позната анегдота о венчању Владана Ђорђевића у Саборној цркви у Београду: „Кад се венчавао, прота је рекао: ’Вјенчаја се раб Божји Ипократес!’ – чиме је дао до знања да црква не признаје докторове метаморфозе и његово и књижевно и чаршијско име Владан, па се у Саборној цркви заорио смех“.¹⁶ Београдске и земунске грчко-цинцарске колоније биле су бројне и веома утицајне. Осим послова које су водиле, имале су своје цркве и школе (Грчки квартал у Бечу). Школовање на грчком језику могли сте започети у Београду, продужити у Земуну, наставити у Будиму и завршити у Бечу или Трсту. Пословне и културне мреже простирале су се од западноевропских градова преко Беча, Будима, Пеште, до Цариграда, Одесе и земље Хазара. Има нечег мистичног у овој „палеобалканској инфраструктури“, што се најбоље може осликати у књижевности, у Пекићевој бесконачно дугачкој Аргонаутици, седмотомном *Златном руну*. Грко-цинцарска заједница, као свака заједница, односно етничка група, обухватала је различите друштвене слојеве. Средина у којој се родио Владан Ђорђевић припадала је највишим ешалонима.¹⁷ На основу успомена своје баке Анастасије Мане, Владан Ђорђевић је забележио да је на имањима његовог прадеде у Фурки радио велики број сезонских и сталних радника: „она је била велика газдарица која је преко љета хранила стотину радника који су радили у чулекинским виноградима, воћњацима и њивама“.¹⁸ Понекад наоко скромни називи професија могу да завајају,¹⁹ реч је била о озбиљном и старом варошком патрицијату. Иако у време рођења Владана Ђорђевића

¹⁵ Милан Јовановић Стоимировић, „Др Владан“, *Силуете старијо Београда*, Просвета, Београд 2008, стр. 334.

¹⁶ *Истио*, стр. 335. У Матичној књизи венчаних Саборне цркве у Београду Владан Ђорђевић уписан је као др Владан / Ипократ Ђорђевић.

¹⁷ Владан Ђорђевић, *Успомене. Културне скице из друге половине деведнаестог века*. Књига прва, Издање књижаре „Славија“, Нови Сад 1927, стр. 9.

¹⁸ *Истио*, стр. 9.

¹⁹ Иза професија као што су брашнар, бакалин, терзија, механџија, обућар, шеширџија, ћурџија могли су бити милионери, рентијери, велепоседници. Вид. више у: Борис Милосављевић, *Београдски родослови*, Балканолошки институт САНУ, Београд 2020, стр. 30.

снага и утицај грчко-цинцарске културе нису више били толико велики, њена присутност није нимало занемарљива. Можемо рећи да је Балкан био чвршће повезан него касније (Београд–Софија–Адрианопољ [Једрене]–Солун–Цариград). Потребно је имати у виду да је поред грчке колоније, у Београду било присутно и бројно становништво немачког порекла, као и становништво које је говорило немачким језиком (чешког, словачког и др. порекла). Они су обично имали аустријско, односно угарско држављанство. Била је то повољна околност за учење страних језика, коју је Владан Ђорђевић, као што знамо, добро искористио.

Породица Леко је активно учествовала у животу Кнежевине и Краљевине Србије, дајући значајан допринос развоју српске државе, науке, и културе. Ујак Владана Ђорђевића био је кир Тома Леко,²⁰ а браћа и сестре од ујака, Марко Леко, Стеван Леко, Михаило Леко, Анка, Анастасија Стевановић, Мара Кумануди, Димитрије Леко, Даница Миленковић и Зорка Живадиновић. Владан Ђорђевић је имао и две тетке. Једна је била Александра Николић од које је имао браћу и сестре, Николу Николића, Марију Аћимовић, Софију Стојисављевић и Катарину Ристић. Од друге тетке Милеве Хаџи-Костић имао је две сестре, Јармилу Јовановић и Милеву Нешић. Родослов старобеоградске породице Леко веома је разгранат.

Ујак Владана Ђорђевића, кир Тома Леко (1814–1877), рентијер и велетрговац, син Марка Лека, био је ожењен Аспазијом Пешика (1833–1889), кћерком Дуке Пешике, пореклом такође из Влахоклизуре. Друга кћерка Дуке Пешике била је удата за Николу П. Кикија, цинцарског порекла. Огранци породице Пешика створили су целу породично-пословну мрежу на Балкану (нпр. Пешикови у Софији). Трговачке филијале имали су у Трсту од 1840. године. С друге стране, Коча (Константин) Дука Пешика оженио се 1835. године Катарином Катицом Кара-Марковић (рођеном 1815), која је била кћерка војводе Рујанске кнежевине Ужичке нахије Николе Кара-Марковића и Саре, Карађорђево кћерке. Катарини Дука Пешика рођени ујак био је владајући кнез Србије Александар Карађорђевић. Тома Леко и Аспазија Леко, рођена Пешика, имали су деветоро деце, Марка, Стефана, Михајла, Анку, Анастасију, Мару, Димитрија, Даницу и Зорку.

Брат од ујака Владана Ђорђевића био је професор др Марко Т. Леко (1853–1932), хемичар, ректор Велике школе, члан Српског ученог друштва, председник Црвеног крста. Завршио је политехнику у Цириху и докторирао. Био је ожењен Даницом Антула (1866–1951), такође из старе београдске породице цинцарског порекла (била је осамнаесто дете у својој породици).²¹ Њен отац, Константин Антула (1819–1882), народни посланик, општински одборник и члан Трговачког суда, био је ожењен Катарином Ј. Наслас, рођеном у Влахоклизури. Сестра Данице Леко, рођ. Антула, удала се за Димитрија М. Величковића, унука бимбаше Величка Ђорђевића, брата бимбаше Христе Ђорђевића, оца Филипа Христића, кнежевског представника, посланика на страни (ожењеног Даницом

²⁰ Сачуване су пословне књиге Томе Лека, вођене у почетку на грчком, а потом на српском. Вл. Александра Лека.

²¹ Постоје две основне гране Антула, београдска и земунска.

Хаџи-Тома). Стрина Димитрија Величковића била је Марија Гарашанин, братаница Илије Гарашанина (ожењеног Софијом Данић – Дани), а сестра од стрица удала се за капетана пехоте Петра Радојловића. Професор др Марко Леко и Даница Леко рођена Антула имали су десеторо деце. Њихов син др Тома Леко (1884–1915) био је лекар, санитетски капетан и управник Шесте резервне болнице. Умро је у Ваљеву 27. јуна [10. јула] 1915. године, у време када су многи санитетски официри, укључујући и управника Ваљевске болнице, др Селимира Ђорђевића, умрли лечећи војнике заражене тифусом. Био је сахрањен у Ваљеву на новом војничком гробљу. Др Тома Леко се бавио уметничком фотографијом. Други син др Марка Лека (брата од ујака Владана Ђорђевића), Драгомир М. Леко (1898–1972), завршио је права у Паризу. Био је ожењен Стаменком М. Радојловић, која је добила име по Карађорђевој најмлађој кћерки, Стаменки Чарапић. Карађорђева кћерка Стаменка прво се удала у Русији за царског кирасирског коњичког поручника Димитрија Ристића који је рано умро (1834). Стаменка се други пут удала за некадашњег војводу Грочанске нахије Илију Чарапића (1792–1844), сина војводе Васа Чарапића. Усвојила је 1853. године Петра Радојловића (1820–1889), тадашњег пешадијског поручника, школованог у руском јункерском корпусу, касније штабс-капетана, капетана пехоте и начелника Рађевско среза Подринског округа и помоћника окружног начелника.²² Петар Радојловић, који је био једини наследник Карађорђево кћерке Стаменке,²³ оженио се Јелисаветом Цајом Величковић (1840–1908), кћерком Николе Величковића (син бимбаше Величка, брат од стрица др Филипа Христића, кнежевског представника, капућехаје, министра, посланика на страни) и Марије Гарашанин, чији стриц је био Илија Гарашанин, државник, председник владе, а брат од стрица Милутин Гарашанин, такође председник владе. Тако су породице Леко и Радојловић у двоструком сродству. Петар и Јелисавета Радојловић имали су дванаесторо деце. Њихов син Милан Радојловић имао је кћерку Стаменку (1901–1987) која се удала за Драгомира Лека (1898–1972). Њен брат Петар М. Радојловић, студент у Келну, погинуо је као добровољац у четницима војводе Вука на Рајцу на Дрини 15. [28] новембра 1914. године. Друга два брата бавила су се великим пословима. Њихова је била робна кућа ТА–ТА у Кнез Михаиловој улици (Ђорђе М. Радојловић је по повратку из заробљеништва убијен без суђења 1945). Драгомир и Стаменка Радојловић су родитељи професора др Марка Лека (1929–2005), професора Математичког факултета Универзитета у Београду, који је заслужан за израду више математички прецизних родослова породица Леко (укључујући и потомство Владана Ђорђевића), Антула, Наслас, Радојловић и Гарашанин. Записивао је све датуме рођења, венчања и смрти. То је био предан вишедеценијски посао. Неке од ових родослова је допунио и обрадио у електронској форми Марков рођени брат Милан Д. Леко (са одговарајућим алгоритмом). Милан Леко (1930–2012) је, иначе, био ожењен

²² Архива породице Радојловић (даље: АПР), Уговор којим Стаменка Чарапић, рођ. Карађорђевић усваја Петра Радојловића, фотокопија оригинала (стара ортографија) са печатима; Вид. више у: Борис Милосављевић, *Београдски родослови*, Балканолошки институт САНУ, Београд 2020.

²³ АПР, Скица имања браће П. Радојловића (између Краљевог трга [Студентски парк], Улице Браће Југовића и Улице Кнегиње Љубице).

Милицом Пеливановић, унуком министра и професора Универзитета у Београду Љубомира Љубе Јовановића Патка (родом из Боке которске).²⁴

Пешадијски бригадни генерал Јован М. Леко (1892–1964), син др Марка Лека (брата од ујака Владана Ђорђевића), био је краљев ађутант и дворуправитељ. Завршио је 42. класу Ниже школе и 23. класу Више школе Војне академије. У ратовима 1912–1918. године био је водник 4. чете 1. батаљона 7. пешадијског пука, водник у 3. батаљону Вардарског пешадијског пука, ађутант 1. батаљона 7. пешадијског пука 1. позива, командир 1. чете 1. батаљона 1. позива, командир митраљеског одељења 1. батаљона 7. пука (од 1916). После рата био је командир чете Краљеве гарде, командант 2. батаљона Краљеве гарде, ађутант краља (1934), дворуправитељ, командант пешадије Дунавске дивизијске области (1940). У Априлском рату командовао је здруженим саставом код Мркоњић Града у једној од последњих борби југословенске војске.²⁵ Одведен је у заробљеништво. После рата живео је у емиграцији. Умро је у Вашингтону 1964. године. Док је живео у Београду, становао је у Чика Љубиној улици бр. 10, у згради коју је подигао његов отац проф. др Марко Леко, а пројектовао његов рођени брат, арх. Димитрије М. Леко. Његов брат је и др Александар М. Леко (1890–1982), хемичар, декан Техничког факултета, председник Српског хемијског друштва. Студирао је у Београду и Фрибуру, где је докторирао.

Други брат од ујака Владана Ђорђевића, Димитрије Т. Леко (1864–1914), био је архитекта и урбаниста. Школовао се у Цириху, Ахену и Минхену. Пројектовао је више здања у Београду. Његова сестра Марија (1860–1911) удала се за Алексу Куманудија.

Иако смо нагласили да је за средину у којој је рођен Владан Ђорђевић најважније познавати родослов породице Леко, треба имати у виду да је његова мајка веома рано умрла. Отац, удовац, потом се оженио, у складу са обичајима, такође удовицом. Маћеха Владана Ђорђевића, Катарина Миљковић, рођ. Вучковић (1834–1899), рано је остала удовица. Њеном првом мужу, коњичком поручнику Анђелку Миљковићу, оклизнуо се коњ на поледици и свом тежином срушио на ногу, коју није успео да склони у страну. Тешка повреда се искомпликовала и он је умро, вероватно од гангрене. Маћеха је довела у породицу свог сина из првог брака, малолетног Љубомира Миљковића,²⁶ који је касније завршио студије у Јени, где му је професор био, између осталих, и Хекел (Ernst Heinrich Philip Haeckel).²⁷

²⁴ Захвалио бих се породици Леко на родословима које су ми дали. Са професором Марком Леком видео сам се у његовом стану у Булевару Деспота Стефана деведесетих година. Приликом наредног сусрета дао ми је копије родослова које је урадио. Захвалио бих се Александру Леку, архитекти, сину Милана Лека, на могућности да снимим допуњене родослове из заоставштине проф. др Марка Лека.

²⁵ Mile Bjelajac, *Generali i admirali vojske Kraljevine Jugoslavije*, Beograd 2004, стр. 141.

²⁶ Љубомир Миљковић, Извод из матичне књиге крштених Цркве светог Марка у Београду, 27. фебруар [11. март] 1853, бр. 37. Ђорђе Ђорђевић и Катарина Миљковић, рођ. Вучковић имали су кћерку Полексију (1858–1874) која је умрла од туберкулозе у шеснаестој години живота 23. јуна [5. јула] 1874.

²⁷ У потврди Велике школе издатој Љубомиру Миљковићу прецртано је „син Ђорђа Ђорђевића“ и дописано име Анђелка Миљковића. Потврда Велике школе о завршене три године Филозофског факултета са оценама, Београд 16. [28] јул 1873. Осим оригиналног документа (ВШ бр 4026; ВШ 466/

Миљковић је био професор биологије у Београдској гимназији,²⁸ где је предавао Антропологију с дијететиком (седма година), Зоологију (трећа година), Ботанику (друга година), Немачки језик, Познавање и неговање човековог тела (прва година). Био је, између осталог, професор Слободану Јовановићу. У седмом, завршном разреду, у Јовановићевој генерацији није било ниједног ђака који је имао све петице. Неки професори су давали само по једну до две петице у целој генерацији. Љубомир Миљковић, професор Антропологије са дијететиком, дао је само једну петицу у седмој години школске 1885/6. године (Сими Карановићу, избеглици из Босанског Новог, будућем санитарском бригадном генералу).²⁹ По избијању Српско-бугарског рата 1885. године, актом министра просвете, упућени су на војну дужност професори Димитрије Мита Живковић и Љубомир Миљковић. Др Марко Т. Леко (хемичар) је заједно са њима отишао у Ниш, где су били прикомандовани санитару Врховне команде. Љубомир Миљковић (писар Санитарског одељења Врховне команде) оставио је веома прецизне белешке из рата под насловом „Рат од 1885–86”, у којима описује ратне догађаје у Нишу, Пироту, Белој Паланци, Цариброду.³⁰ Његове белешке су комплементарне са белешкама др Владана Ђорђевића (углавном у Краљевој свити заједно са др Лазом К. Лазаревићем), који их је дочекао у Нишу на станици. Владан Ђорђевић је 1885. године био начелник Санитарског одељења Врховне команде. Катарина Ђорђевић, рођ. Вучковић умрла је 1899. године. На парти су потписани „син Љубомир Миљковић, професор, пасторак др Владан Ђорђевић; снахе Паулина и Мица; унуци и унуке.”³¹ Љубомир Миљковић оженио се Милевом Мицом Симић, кћерком Станоја Симића, окружног начелника (син кнеза Симе Николајевића) и Магдалине Симић, сестром

Мин. Просвете; ВШ 5631/875] сачуван је и оверени превод на латински, пошто је Љубомир Миљковић студије продужио на Универзитету у Јени. Сачуване су потврде о похађању наставе (индекс), молба за полагање доктората (у прилогу је правилник о полагању доктората *in praesentia* и *in absentia*), као и рукопис његовог доктората. Вл. гђе Загорке Сондермајер, рођ. Миљковић.

²⁸ Указ краља Александра о постављању Љубомира Миљковића за професора у Гимназији господара Јеврема Обреновића, Београд, 21. август [3. септембар] 1900. На указу је премапотпис министра просвете и црквених послова Павла Маринковића, бившег Миљковићевог ђака. Вл. гђе Загорке Сондермајер, рођ. Миљковић.

²⁹ *Оцене ученичкој усјеха у Београдској гимназији 1885/86. школске године*, Краљевско српска државна штампарија, Београд 1886, стр. 1.

³⁰ Илија Николић, „Белешке Љубомира Миљковића из Српско-бугарског рата 1885. године (25. XI 1885 – 4. I 1886), *Мешовића траћа* (Miscellanea) 15 (1986), стр. 99–115. [Бележница Љ. Миљковића, „Рат од 1885–86. год” (Белешке вођене од 25. септембра [7. октобра] 1885. до 1. [13] јануара 1886. год.), вл. гђе Загорке Сондермајер, рођ. Миљковић. Уверење министра војног да Љубомир Миљковић има право на ношење Споменице за рат 1885. и 1886. године, Београд, 15. [27] март 1886. Вл. гђе Загорке Сондермајер, рођ. Миљковић.

³¹ Парта, обавештење о смрти и сахрани Катарине, удове Ђорђа Ђорђевића, бив. санитарског поручника, стан. Симина улица бр. 7, Београд, 25. октобар 1899, вл. гђе Загорке Сондермајер, рођ. Миљковић.

Светислава Ст. Симића, професора и дипломате, оснивача *Српској књижевној гласника*.³² Љубомир Миљковић био је уредник *Отаџбине* (1888) и члан Главног просветног савета.³³ Дружио се са др Лазом К. Лазаревићем, санитарским пуковником, књижевником, и др Љубомиром Недићем, професором филозофије на Великој школи. Љубомир Недић и Владан Ђорђевић су били главни ослонац Љубомиру Миљковићу приликом његовог врло компликованог и дугог уговарања брака са Милевом Мицом Симић, о чему сведочи Миљковићев детаљно вођен дневник (од децембра 1886. до маја 1888) који је прави роман.³⁴ Будућу супругу угледао је први пут на прослави једног имендана. Преко његовог приватног живота прелама се читав низ догађаја од општијег значаја (ту су Лекови, Драгиша Мијушковић, Милован Миловановић, Стеван Мокрањац, Милан Павловић, Љубомир Ковачевић, поп Иса Ђорђевић, сахрана и спровод Јосифа Панчића, прославе рођендана, позоришне представе, забаве Женског певачког и музичког друштва, Виша девојачка школа, предавања и балови). Издвојићемо део дневника у којем се види улога коју је одиграо Владан Ђорђевић, како својим угледом, тако и познатом слаткоречивошћу:

3. априла, недеља [1888]³⁵

У подне сам се дуго разговарао с Владаном о Мици. Он вели, да одем с њим заједно до њене куће, те да с њом мало говори. Увече нађем се са Светиславом [Ст. Симићем] на булевару и кажем му, да би желео доћи њиховој кући. Уговорисмо, да ми за то јави сутра увече.

6. априла, среда

После подне ишао с Владаном Мициној кући, где смо све њезине затекли. Дуго смо разговарали; Владан је говорио, на адресу Мицину, о дужностима у браку, како се бракови закључују итд.

Увече Светислав био мој гост на вечери на булевару. Он вели, да је Владан учинио врло добар утисак на све код његове куће.

³² Венчали су се у недељу, 22. маја [3. јуна] 1888. Сачувана је позивница на венчање: „Мило ће ми бити, ако им с вашом поштованом породоцим, у сватове дођете. [а у подне на ручак руком дописано]. Скуп је у 10 сах пре подне у моме стану, Два бела голуба ул. бр. 16. После подне биће играња у гостионици код 'Хајдук Вељка'“. Засебну позивницу упутили су и родитељи младожење, Ђорђе и Катарина Ђорђевић (Кастриотова улица бр. 27). Љубомир Миљковић је два пута штампао позивнице. У првој варијанти је он позивао на венчање, а у другој његов поочим и мајка. Вл. гђе Загорке Сондермајер, рођ. Миљковић.

³³ Документа сачувана код унуче, гђе Загорке Сондермајер, рођ. Миљковић.

³⁴ Дневник Љубомира Миљковића (децембар 1886 – мај 1888), прекуцала писаћом машином Загорка Сондермајер, рођ. Миљковић.

³⁵ Датуми у дневнику су по јулијанском календару.

7. априла, четвртак

На Калимегдану нашао гђу Миљу с гђицом Љубицом и с њима се дуго разговарао [...]. Гђа Миља вели, како би Мицини хтели, да прстеновање буде у недељу, испит о Васкрсу, а венчање у мају [...].

На вечери код Х. Вељка причао сам Владану, да је она мала декламаторка из Књажевца од год. 1874., била Мица, којој је он поклонио лутку од стране краљеве.

18. априла, понедеоник

После подне ишао Мици, затим после вечере у друштву с Недићем, Станојевићем и Стевом Мокрањцем, где проведосмо до 5 сах у зору.

Први пут дуже и поверљивије разговарао с Мицом; пошто је 29. маја парастос пок. Кн. Михаилу, то утврдисмо свадбу 22. ист. мес.

14. мај 1888. субота

[...] Око 6 сах по подне одемо Мициној кући: отац [Ђорђе Ђорђевић] и Дада [мајка Катарина], тетка Јованка и прија Мара, тетка Драга, ујка Живко [Вучковић], Зака, М.[арко] Т. Леко с женом, Дана и Мара Леко, Никола теткин, кума гђа Кара-Марковићка, Мита Живковић [пријатељ, професор Београдске гимназије] са женом, Љ.[убомир] Недић, доцније дође и Владан [Ђорђевић], а Паулина с децом пошла с нама. Тамо затекнемо њихове званице, али попа никако, те умолих Светислава [Ст. Симића] да га позове.³⁶ Чим је дошао, отпоче испит, после чега је поп Иса [Исаија Ђорђевић] проговорио неколико речи за ту прилику. Сви се разиђу, останемо ја и Недић на вечери. Уговорисмо да сутра идемо фотографу.³⁷

Син Љубомира и Милеве Мице Миљковић, Бранислав Миљковић, био је секретар *Српској књижевној иласника*, историчар књижевности и професор књижевности на Вишој педагошкој школи. Милош Црњански га често спомиње у својим писмима Марку Ристићу. Миљковићи су живели у својој кући на Топчидерском брду (које се данас најчешће поистовећује са Дедињем). Бранислав Миљковић је као резервни официр Други светски рат провео у немачком заробљеништву, где је водио дневник који је сачуван (преко 800 стр.).³⁸ Његова кћерка, унука Љубомира Миљковића и Светислава Симића, Загорка Миљковић,

³⁶ Светислав Ст. Симић је у то време учествовао у великошколским демонстрацијама. Милован Ђ. Миловановић скренуо је Љубомиру Миљковићу пажњу на то и рекао му да се Симић мало примири јер ће га избацити са факултета.

³⁷ Дневник Љубомира Миљковића (децембар 1886 – мај 1888), прекуцала писаћом машином Загорка Сондермајер, рођ. Миљковић.

³⁸ Дневник Бранислава Миљковића, вл. гђе Загорке Сондермајер, рођ. Миљковић.

удала се за Станислава Сондермајера, сина познатог ваздухопловно-техничког потпуковника, pilota ловца и аеронаутичког инжењера Тадије Сондермајера.³⁹

Кум на крштењу Ипократа, Владана Ђорђевића, био је Константин Коча Герман. Родослов Германа, вероватно грчког порекла, није једноставно реконструисати. Пуковник Јоаникије Герман био је ожењен Симоном, кћерком господара Јеврема. Кад је остао удовац, добио је ванбрачну кћерку Симону са такође удовицом Анком Константиновић, другом кћерком господара Јеврема Обреновића. Симона је одрасла у Букурешту, где се удала за Александра Лаховарија из познате бољарске породице. Германи су имали пароброде на Дунаву. Били су блиски кнезу Милошу и Обреновићима. Њихова имена се појављују на важним и поверљивим документима. Професор др Милован Ђ. Миловановић, председник владе и министар, био је ожењен Маријом Герман(и) из Букурешта (имали су кћерку која се школовала у Швајцарској), унуком Јована Мариновића и праукумом капетан Мише Анастасијевића. Име Герман (Ђерман) је представљало метафору за „дубоку државу“, поготово за време владавине кнеза Милоша. Син Константина Германа, санитетски капетан др Адам Герман био је кум на крштењу Милана, сина Владана Ђорђевића (1874). Унук Константина Германа по кћерки Милеви удатој за пешадијског пуковника Светозара Хаџића (1836–1897) био је армијски генерал Стеван Хаџић (1868–1931), министар војске и морнарице Краљевине Југославије.

Грко-цинцарске породице биле су блиско везане за православну цркву: „У кући хећима Ђорђевића живело се патријархално. Постило се сваке среде и петка, а строго су држани и други постови. Постило се, дакле, око 200 дана у години“.⁴⁰ Владан Ђорђевић се школовао у грчкој школи у Београду (1849–1854). О разгранатом, развијеном и континуираном грчком просветном систему (у време османске власти) на простору некадашње Византије, укључујући и крај у којем је некада живела његова породица, Владан Ђорђевић детаљно је писао у књизи *Грчка и српска просвета* (1896). После смрти мајке, породица се преселила у Сарајево, где је похађао српску школу. Владан Ђорђевић је оставио запис како се као дете прво интересовао за војну, а потом за свештеничку службу. Пред својом бабом која је знала службу на грчком, али не и на црквенословенском, импровизовао је литургију:

„Мана се испрва смешкала тој детињој игри свог унука. [...] Али што је 'служба' ишла даље и што је њен унук правилније и лепше певао црквене песме, које је она добро познавала, иако беху на језику туђем за њу – то је она све више заборављала да је то детиња игра, и почела је истински да се крсти, а каткад је он ону школску књигу као евангелије читао мало је фалило па да баба метанише [поклања се до земље].

³⁹ Захваљујем госпођи Загорки Сондермајер, рођ. Миљковић на архивској грађи у којој се налазе делови заоставштине Владана Ђорђевића, Љубомира Миљковића и других чланова њене породице, као и на добијеним подацима и успоменама о потомцима Владана Ђорђевића, кћерки Наталији, Талици и сину Александру Ђорђевићу. О породици Сондермајер вид. више у Борис Милосављевић, „Између мита и стварности: двобој Сондермајер – Црњански, 'Да не постанем Пушкин'“, Књижевна историја 158 (2016), стр. 147–169; „Између мита и стварности: двобој Сондермајер – Црњански, 'Le malheur et le révil'“, II, Књижевна историја 159 (2016), стр. 257–292.

⁴⁰ Милан Јовановић Стоимировић, „Др Владан“, *Силуете стариј Београда*, Просвета, Београд 2008, стр. 333.

– Јесам ли лепо служио Мана?

– Бог те поживео синко. Ја не знам да ли није грехота играти се службе Божје, али ако није, онда си врло лепо служио. Ни мој покојни свекар, попа Јефтимиос, Бог да му душу прости, није умео лепше да служи. Господар [њен син, Владанов отац, Ђорђе Ђорђевић] као да хоће да ти будеш доктор, али ако он не могне да те школује тако дуго, ти си већ сад готов папас [свештеник].⁴¹

Владан Ђорђевић описао је какав је утисак на њега оставила Саборна црква у Београду: „Кад је он после сиротињске службе у сакривеној до половине у земљи закопаној цркви у Сарајеву, у коју се морало басамацима [степеницама] силазити, први пут ушао у Саборну цркву у Београду, њега је заблеснуо сјај и позлаћеног иконостаса, и живопис икона, циновске фреске Аврамовићеве на сводовима огромне цркве. [...] Треба знати да су данашње [1920-их] архијерејске службе бледе копије оног 'велелепија у чинодјевству' којима се одликовала свака служба за време митрополита Петра Јовановића. [...] Овде је довољно поменути да је велељепије службе Божје, да су црквене песме, које су онда ђаци радо учили и певали (карловачко пјеније) да је редовно посећивање цркве направило на целу ондашњу генерацију силан утисак. [...] Ипократ се сад отимао да [...] постане крстоноша, да предводи она четири чирака и шест рипида кад се износе на сусрет великом входу и да достојанствено иде пред поворком свештеника која свечано износи тјело и крв Христову да их преда редовнику на прагу олтара или самом митрополиту, који их са страхопоштовањем прихвата клањајући им се до земље, метанишући пред њима, целивајући их и уносећи у олтар. [...] Могао је по читаве сахате да посматра оно строго лице уоквирено црном као 'зифт' брадом митрополита Петра, пред којим је дрхтало све што је мантију носило; могао је да натенане посматра лепо мушко лице књаза Александра Карађорђевића са његовим широким црним зулуфима, које је носио исто онако као руски цар Николај Павловић, лепе црне брке, његове свагда лепо обријане образе, његову плаву униформу са реснатим златним еполетама и са богато златом извезеном јаком и наруковљем и његов турски орден у бриљантима на прсима. То беше једини тада у Србији познати орден 'нишани Ифтихара' који су осим Књаза имали само совјетници па и то не сви. [...] Доцније, кад је гимназиста II-а разреда аванзовао за оног ђака, који држи митрополитову сребрну штаку десно од двери пред олтаром, он је могао да посматра цео народ у цркви од попечитеља, совјетника и књажевих ађутаната, који су му особито импоновали са својих црних и црвених грдних перјаница на шлемовима које су они држали у левој руци – па до турског стола и до женске припрате иза њега, и он је сваке недеље могао да гледа све прве људе и прве госпође онога доба.⁴²

Владан Ђорђевић сведочи да је научио цело богослужење, све тропаре и кондаке и црквено појање. Значајан је његов опис обрта до кога је дошло, јер описује стање духа целе

⁴¹ Владан Ђорђевић, *Успомене. Културне скице из друге половине деветнаестог века*. Књига прва, Издање књижаре „Славија“, Нови Сад 1927, стр. 85–86.

⁴² *Исто*, стр. 87–88.

генерације у једном драматичном прелазном периоду. Природне науке које су оствариле огроман практични успех, занеле су целу генерацију. Иако је „због физике и хемије, медицине и оперативне хирургије, због Дарвина и Хекела, одавно престао да верује у оне церемоније којима свештеници ките хришћанско богослужење, он је још увек врло радо певао црквене песме. Сваког празника отпевао је својој деци дотични свечев тропар, и певао их је докле је уопште певао“.⁴³ По повратку у Београд школовање је наставио у Београдској гимназији. Најбољи друг био му је Драгиша Станојевић.⁴⁴ Већ у првим реченицама успомена Владана Ђорђевића, кад пише како је са мајком пролазио „поред оног низа сојветничких кућа спрам конака“, појављује се на прозору отац Драгише Станојевића, полковник Јеремија Станојевић (1808–1869), совјетник, попечитељ, син кнеза кнежине прозване Гошнићева, Николе Станојевића, и унук оборкнеза Колубарске кнежине Београдске нахије Станоја Михаиловића из Зеока, који је први убијен у Сечи кнезова. На прозору је и совјетникова жена, Марија, кћерка војводе проте Матеје Ненадовића, такође совјетника, унука оборкнеза Алексе Ненадовића. Судећи по мемоарима, Станојевићи су оставили веома снажан утисак на Владана Ђорђевића у време када је почео да се школује у Београдској гимназији:

„Је ли, Лазо, а који је овај на крају треће скамије? То је Драгутин, син Јеремије Станојевића совјетника, који је блиски род Књазу. – Па што он отојич не игра са књажевим сином Пером кад су род? – Свадили су се нешто, па сад Драгутин никако не иде у конак и неће да игра са Пером. Ипократу то није ишло у главу да један чиновнички син, па макар његов отац био и совјетник, и макар његов деда по мајци био прота Матеја Ненадовић – неће да игра са књажевским сином. – Јели, а зашто су се свадили? – Море, остави ме на миру. Шта те се тиче зашто су се њих двојца свадили – досади се Лази па стаде спремати своје књиге. Тек после 52 године сазнао је Ипократ зашто су се свадили Петар Карађорђевић и Драгутин Станојевић. Казао му је краљ Петар ’Драгиша није хтео да игра са мном јер је био сувише горд“.⁴⁵

Владан Ђорђевић је у својим успоменама оставио једну упечатљиву слику старог Београда:

„После школе упутио се Ипократ са Драгишом преко Теразија. Спрам конака беху све саме совјетничке куће најпре Дабићева, па велика кућа Стојана Симића, читава палата, [...] па кућа војводе Стеве Книћанина (доцније ђенерала Блазнавца, сада уредништво некаквих новина), па онда кућа Драгишиног оца, државног саветника Јеремије Станојевића, који је неко време био и попечитељ просвешченија. То је био велики господин не само по чину који је био после књаза, него и по своме пореклу и родбинским везама са Карађорђевићима и Ненадовићима, које су онда биле најважније породице у Србији. [...] Ипократ је познавао Драгишиног оца, јер је пролазећи сваки дан поред њихове куће, по кадшто виђао совјетника-злопоглеђу, и са страхом је скидао фес пред њим, па и сада кад

⁴³ *Истио*, стр. 88.

⁴⁴ *Истио*, стр. 334.

⁴⁵ Владан Ђорђевић, *Успомене. Културне скице из друге половине деведнаестог века*. Књига прва, Издање књижаре „Славија“, Нови Сад 1927, стр. 39–40.

с Драгишом уђе на капију, и пођоше мало низбрдо до уласка у кућу било га је страх да га не сретну. Али он се још не беше вратио из Совјета. Не беше га ни у сутеренској великој, мермерним плочама патосаној летњој трапезарији из које се силазило с једне стране у подрум, а с друге пело уз басамаче [степенице] у главну зграду, у велико предсобље, из кога се улазило у салу и још четири собе. [...] – Како је лепо у твојој соби! – Хм. То није ништа. Ходи да видиш друге. И Драгиша га поведе кроза три собе са сокака, од којих једна беше сала, па онда кроз једну собу са прозором на ону улицу између те куће и Гавриловићеве којом се силази са Теразија право наниже у Абацијску чаршију и даље до парка у коме је био Совјет и Началство воинства. [...] Деца сиђоше опет у авлију, па између шупа и штала с једне, и кочијашеве кућице са друге стране уђоше у велику башту, која се сучељавала чак са Прајзовићевом баштом. У дну те баште, на крају главног асмалука беше једна кућица, једна цигла соба с вратима и прозорима окренутим у башту. Ту је Драгиша учио. Ипократ је нехотице поредио свој ћилер испод шпитаљских басамача [болничких степеница] са тим 'лустхаузом' свога другара, и одмах је измерио растојање између чиновника са 300 и са 2000 талира плате, па је и нехотице по мало завидео своме другару оцаковићу. Онда он није ни слутио да ће после 14 година он седети у тој господској, негда совјетничкој кући, а да ће се његов срећни другар потуцати у прогонству, од немила до недрага, и да се ни после много година неће вратити у ту кућу, јер она није више његова. [...] Па ипак, силазећи у башту, Ипократ је нехотице у мислима упоређивао Драгишину салу и намештај у њој и осталим собама, са намештајем у кући његовог ујке, и нашао је да је у ћир Томчетовој [кир Тома Леко] кући све лепше и богатије.⁴⁶

Владан Ђорђевић се оженио својом девојком из студентских дана, Бечлијком Паулином Битнер (Paulina Bittner), 11. (23) новембра 1871. године у Београду. Његова жена рођена је у Бечу 1847, а умрла је 1916. године у Врњачкој Бањи, где су за време рата избегле многе београдске породице. Иако су ванбрачна деца (коју су добили) била скандал и за Беч и за Београд, Владан Ђорђевић, није оставио своју девојку, већ се њоме оженио. Можемо рећи да се претерује када се говори како мајке нису волеле што им синови одлазе на студије у иностранство из неких уско патријархалних разлога. Када се боље погледају лекарски извештаји неких од истакнутих професора и научника школованих „на страни“, може се разумети да страх њихових мајки није био неоправдан. Као што је познато, многи се нису ни вратили са студија, већ су умрли у иностранству. У време када су се бракови уговарали веома сложеним поступком, није се благонаклоно гледало на младалачке бракове. Када су породице познате и живе у Београду или у близини, није било већих препрека. Многе београдске породице биле су орођене са немачким, чешким, пољским и руским породицама, што је засебна тема.

Владан Ђорђевић живео је у „ђачком браку“ са Паулином Битнер, која је имала седамнаест година када су се упознали.⁴⁷ Њен брат потпуковник аустроугарске војске

⁴⁶ *Истио*, стр. 40.

⁴⁷ Паулина Битнер била је кћерка Јозефа Битнера (Josef Bittner, 1802–1871), сина Јохана Битнера (Johann Bittner) и Магдалене рођ. Клапер (Klapper). Ана Барбара (1814–1875), мајка Паулине Битнер,

Франц Битнер (1852–1913) био је ожењен са Албертином Бертом (Бети) Голдштајн (имали су кћерку Паулу), а други брат, Јозеф Битнер (1844–1901), чиновник Министарства пошта, био је ожењен баронесом Емилијом од Шелерер-Петендорфа (Emilie Freiin von Schellerer-Pettendorf).⁴⁸

Владан и Паулина Ђорђевић имали су много деце.⁴⁹ Постоје читаве анегдоте о томе, као и одговори Владана Ђорђевића на питање зашто има толико деце. Више деце умрло је у детињству у Бечу, Цариграду и Београду. О размерама ове породичне трагедије можда најбоље сведоче речи које је Владану Ђорђевићу написао његов „полубрат“ Љубомир Миљковић:

Драги Владане,

Твоја депеша од четвртка поразила нас је све као гром. Да је сиромас Пуби био болестан,⁵⁰ то смо знали, али нисмо мислили, да је његова болест узела такав мах, да изгуби живот. [...] Колико је лепих успомена везано за њ, па то сад све да остане само једна жалосна успомена! Али противу воље Божје не може се ништа. Тебе и Паулину може само још сâм Бог да утеши, други нико. Нека Он, Свемогући, буде милостив те да ова друга ваша деца остану здрава и жива; вас двоје сте и сувише много дечјих гробова подигли – нека од сада буде онако како је уистину право! Дешу сам затекао у подне и одмах слеподне отишао сам прво Деди и баби [Ђорђу и Катарини Ђорђевић], да их спремим за тај црни глас. Казао сам им, како имам вест, да је Љубомир врло рђаво. Потом сам отишао у Саборну цркву, јавио за смрт његову. [...] Сутра дан сам тек казао Деди да је Љубомир преминуо. [...] И на Деду и на Бабу учинио је овај глас јак утисак; Деда само ћути, неколико пута само рече: еј, јадни Владане!⁵¹

Милан Јовановић Стоимировић забележио је једну анегдоту из времена Првог светског рата, која упечатљиво описује карактер Владана Ђорђевића:

„Када су Аустријанци 1915. године ушли у Србију, један њихов полицијски официр, по злу чувени Витман, обратио се Владану, који је био дотеран у логор, овим питањем: ’Ко си ти?’ Владан се прво на свој познати начин искашљао, па му одговорио: ’Ја сам доктор

била је кћерка Симона Ајгнера (Aigner) и Ане Марије рођ. Едлер (Edler). Паулина је имала три брата Јозефа, Франца и Георга. Имала је, изгледа, и једну сестру (Џени). Музеј науке и технике, Заоставштина Владана Ђорђевића, неинвентарисана грађа. Извод из матичне књиге крштених (Taufschein) Франца Битнера (рођ. 6. фебруара 1852), Парохија Св. Улриха, Беч, 21. фебруар 1942.

⁴⁸ Јозеф Битнер и баронеса Емилија од Шелерер-Петендорфа имали су Макса, Оскара, Емила и Елу.

⁴⁹ Из (изгледа) укупно 24 трудноће рођено је, односно уписано у матичне књиге крштених једанаесторо деце – Стајка, Ђорђе (Ђокица), Елена, Милан, Александар (Аца), Марија (Мара), Наталија (Талица), Љубомир (Буби, Љупче, Пуби), Олга (Олгица), Никола (Никица) и Душан (Душко). Вид. Јелена Јовановић Симић, *Владан Ђорђевић : њорјџрејџ неуморној сџвараоца*, САНУ : Музеј науке и технике, Београд 2020, стр. 248–249.

⁵⁰ Пуби је Љубомир (Буби, Љупче) Ђорђевић. Умро је у Цариграду, где је и сахрањен.

⁵¹ Љубомир Миљковић Владану Ђорђевићу, Београд, 6. [18] април 1896, вл. гђе Загорке Сондермајер, рођ. Миљковић.

Владан, бивши председник српске владе, члан Српске академије наука, командер разних па и аустријских ордена, српски пуковник и краљевски пруски санитетски поручник у резерви, а ко си ти битанго? Ове смеле речи облетеле су Србију, Аустрију и целу Европу. Владан је одједном постао популаран.⁵²

Београдска штампа је пренела 1912. године да је командир 2. чете 4. батаљона 3. пука Моравске дивизије 2. позива (под командом пуковника Милована Недића, који је ускоро умро од болести), резервни пешадијски поручник Милан Вл. Ђорђевић (1874–1918), београдски адвокат (бивши дипломата, отправник послова у Цариграду), који се истакао у борбама на Мердару, у Битољској бици, 3. новембра изјутра, заузео турски шанац на Облакову, на крајњем десном крилу и да је при нападу на други шанац тешко рањен.⁵³ У Битољској бици (4. [17] – 5. [18] новембар 1912) погинуо је турски командант битољског 7. армијског корпуса, Фети-паша, турски посланик у Београду уочи ратова.⁵⁴ После опоравка резервни пешадијски капетан 1. класе Милан Ђорђевић се вратио у труп. На челу српске војске ушао је 1918. године у Дубровник. Убрзо је, међутим, умро од запаљења плућа, 2. [15] децембра 1918. године. Владан Ђорђевић је тестаментом из 1930. године оставио средства (70.000 дин) за задужбину при Српској краљевској академије под називом Књижевни фонд Милана Вл. Ђорђевића за награђивање вредних дела (лепа књижевност, историјски романи и приповетке из српске историје).⁵⁵

Кћерка Владана Ђорђевића, Марија Мара (1877–1915), била је удата за Димитрија Властарија:

„Кад му се кћи Мара, чувена лепотица, удавала за цариградског банкара Властарија, њу су, из почасти према доктору Владану, венчала три грчка патријарха: цариградски, антиохијски и јерусалимски, и то у присуству великог везира, који је на том весељу заступао султана! Овај свадбени ручак лично је на неки васељенски сабор“.⁵⁶

Син Димитрија и Маре Властари, Константин Властари (Цариград, 1896 – Женева 14. фебруар 1970), правник, имао је сина и кћерку Аријану (рођену у Паризу 1938). Аријана је са Персијанцем Катибијем имала кћерку Натали, сина Николу (рођеног у Женеви око 1964) и још једно дете. Други син, Владан Властари (Цариград, Париз 1958), имао је са

⁵² Милан Јовановић Стоимировић, „Др Владан“, *Силуете старог Београда*, Просвета, Београд 2008, стр. 339. О мишљењу савременика (из писама) о Владану Ђорђевићу као дипломати вид. у: Борис Милосављевић, „Слободан Јовановић у Министарству иностраних дела (1892–1897). Шеф Просветног одељења (Пропаганде)“, II, *Зборник Мајнице српске за историју* 93 (2016), стр. 7–31.

⁵³ *Балкански рай у слици и речи*, ур. Д. Шијачки, 20 (1913), стр. 310.

⁵⁴ *Истио*, 36, стр. 562; 3, стр. 46; 16, стр. 255. Да српска војска продужи према Битољу, тражила је грчка Врховна команда. Вид. Војин Максимовић, *Српско-бујарски сјор*, стр. 64, фн. 108.

⁵⁵ Распоредно решење са преписом тестаamenta Владана Ђорђевића (Беч, 19. јануар 1930), судија Среског суда за град Београд, 5. јул 1931, бр. 8747 (оверен препис). Музеј науке и технике, Збирка архивске грађе – медицина, МНТ.Т: 11.177.1.

⁵⁶ Милан Јовановић Стоимировић, „Др Владан“, *Силуете старог Београда*, Просвета, Београд 2008, стр. 338.

Беренис (о. 1909 – Париз, јануар 1979) сина Филипа, рођеног у Паризу 1930. године. Кћерка Софија Властари (рођена у Цариграду, умрла у Форт Лију, Њу Џерзију, 20. априла 1987) имала је са Жоржом (Џорџом, Јоргасом) Јанкопулосом (САД) сина Дамианоса (Дамјана, рођеног 1924), који је имао сина Жоржа (рођ. 1959) и кћерку. Жорж и Софија Јанкопулос имали су и кћерку Мару, чији се муж звао Базилио Економу. Њихова деца су Корнелиус (рођ. 1960) и Аристи (рођ. 1962).⁵⁷

Син Владана и Паулине, Александар Вл. Ђорђевић, краљевски посланик, опуномоћени министар, живео је у Битољској улици и у породичној вили на Топчидерском брду. Умро је 1964. године.⁵⁸

Владан и Паулина Ђорђевић имали су и кћерку Наталију (рођена је 1879. у Нишу, а умрла у Дубровнику 1960) удату 26. априла [9. маја] 1910. године за Владислава Ј. Дерока (Београд, 15. [27] октобар 1871 – октобар 1944). Породица Дероко, односно Де Роко (De Rosso), пореклом је из Дубровника. Јован Дероко професор на Лицеју у Београду (од 1850) имао је са Катарином Вуковић из Беча синове: дивизијског генерала Николу Дерока, Евжена Дерока (отац архитекте Александра Дерока), заменика директора Државних железница, Марка Дерока, војног ветеринара, пуковника Владислава Дерока и Драгутина Дерока, картографа.

Кћерка пуковника Владислава Ј. Дерока и Наталије, кћерке Владана Ђорђевића је Јоланда Паулина (Авр у Француској, 29. јануара [11. фебруара] 1911 – Париз, 20. август 1984). Била је удата за Николу А. Поповића (Београд, 3. [16] јул 1905 – 1993). Син пуковника Владислава и Наталије Дероко, унук Владана Ђорђевића је артиљеријски капетан 2. класе Јован Дероко (рођен у Крезоу у Француској, 7. [20] априла 1912. године). Био је брат од стрица Александра Дерока. После Априлског рата избегао је заробљавање и ускоро се придружио трупама под командом генералштабног пуковника Драгољуба Драже Михаиловића. Погинуо је у борби против партизана код Љубића 7. новембра 1941.

Син пуковника Владислава и Наталије Дероко, Милан Дероко (Београд, 5. [18] фебруар 1920 – Париз, 20. јануар 1992) имао је са првом супругом Оливером Пантић (венчали су се у Паризу 6. јануара 1949) кћерку Весну (рођену у Паризу 1950). Са другом женом Валдом Лорен Ховард (Хауард), са којом се венчао у Сиднеју, имао је сина Хауарда Џона Милана (Сиднеј, 16. октобра 1958) и кћерку Синтију Џејн (Сиднеј, 2. јун 1960).

Трећи син Владана Ђорђевића, Никола Вл. Ђорђевић (1885–1953), добровољац у Првом светском рату, главни секретар Акционарског друштва за експлоатацију Дидзелових (Dudzeele Corporation) патената у Француској,⁵⁹ живео је и умро у Паризу (1953).

⁵⁷ Родослов породице Леко, рад проф. др Марка Лека, вл. Александра Лека.

⁵⁸ Имао је сина Владана (Женева, 27. јун 1922 – 20. март 1989), који је био ожењен Адријаном де Веко (имали су сина Александра, који је имао сина Шарла).

⁵⁹ Гроф Гастон Иг Ерембо од Дидзела (Gaston Hugues, comte Errebault de Dudzeele, 1882–1950), син белгијског краљевског изванредног посланика и опуномоћеног министра у Београду (1895–1898; министар резидент 1891–1894) био је ожењен кнегињом Наталијом Петровић Његош, рођ. Константиновић (праукумом господара Јеврема Обреновића). Имали су две кћерке.

Владан Ђорђевић је умро у Бадену 18. (31. августа) 1930. године. Насупрот тврђењима да се у последњем делу живота много мучио и да је умро у сиромаштву, на основу његовог тестаментa можемо видети да је био милионер. За живота давао је донације (нпр. целу библиотеку новооснованим факултетима у Скопљу и Суботици) и помагао је своју децу. Његова имовина процењена је на преко милион и по динара. Синовима Александру и Николи оставио је по пола милиона динара. У то време за пола милиона динара могла се купити или изградити стилска једносратна породична вила у најужем центру Београда или на Топчидерском брду (данас се поистовећује са Дедињем), односно започети изградња вишеспратнице (палате). Синовима и „њиховим законитим наследницима“ оставио је ауторска права на штампање својих дела (с тим да приход уплаћују у Фонд Милана Владановог Ђорђевића при Српској краљевској академији). Кћерки Наталији и унуцима по кћеркама оставио је средства на штедним књижицама. Унуку Владану А. Ђорђевићу оставио је 100.000 динара: „једином од мојих унука који наслеђује моје не само име него и презиме“.⁶⁰

Можемо напоменути да Владан Ђорђевић није био једини високи званичник Краљевине Србије који није имао српско етничко порекло. Као и у другим европским државама тога времена на највише положаје могли су доћи и држављани Краљевине Србије цинцарског, немачког или јеврејског порекла. Били су, наравно, сасвим уклопљени у оквире српске државне политике.⁶¹

Породица Владана Ђорђевића припадала је кругу старобеоградских породица. За разумевање средине у којој се родио најважније је разумети место које је у тадашњем друштву заузимала породица Леко. Може се видети да је преко других родбинских веза (Љубомира Миљковића) био потпуно уклопљен у свет старог Београда. Директни потомци Владана и Паулине Ђорђевић не живе у Београду, већ у иностранству. Његови најближи рођаци у Београду и данас су чланови породице Леко.

Boris Milosavljević

VLADAN ĐORĐEVIĆ'S FAMILY AND BACKGROUND

S u m m a r y

The paper is dealing with the family history of Dr Vladan Đorđević (1844–1930), physician, surgeon, Prime Minister of Serbia and Mayor of Belgrade. Both of his parents were of

⁶⁰ Распоредно решење са преписом тестаментa Владана Ђорђевића (Беч, 19. јануар 1930), судија Среског суда за град Београд, 5. јул 1931, бр. 8747 (оверен препис). Музеј науке и технике, Збирка архивске грађе – медицина, МНТ.Т: 11.177.1.

⁶¹ Нпр. министар финансија Вукашин Петровић (Schauengel) био је јеврејског порекла, а министар просвете и црквених послова, математичар и редовни члан СКА Љубомир Клерић (Julius Kleru) немачког.

Aromanian (Tzintzar) descent. Their families came from the same region of the central Balkans. Vladan Đorđević's father, George (Đorđe) Đorđević, Serbian Medical Corps Lieutenant, was born in predominantly Aromanian village of Fourka (Φούρκα) in nowadays Greek Ioannina regional unit in Epirus. His father Demetrios (Δημήτριος) had a trade network that reached as far as Vienna. Their family name was Čuleka (Chuleka). Đorđević's maternal grandfather, Marko Leko, was born in a well-known Aromanian center, Vlachokleisoura (Βλαχοκλεισούρα), today Kleisoura (Κλεισούρα) in the Greek municipality of Kastoria. The Leko family left their ancestral home in the last quarter of the 18th century. Initially they moved to Bela Crkva (Banat, Habsburg Empire, nowadays Serbia), but then they went to Belgrade in 1820. Migration to the northern areas of the Balkans was gradual. Merchants from the central Balkans used to travel and live in the Habsburg Empire for business purposes. The most famous Aromanian family in the Habsburg Empire was certainly the family of Baron Sinna, Viennese banker. Final departures from the old country were caused by the violence inflicted by the local semi-independent pashas. The troops of Ali Pasha of Ioannina, who served as Ottoman Albanian pasha of a large part of western Rumelia, attacked the village of Fourka and killed Vladan Đorđević's great-grandfather, the priest Eftimios. To understand the social context and the position of Vladan Đorđević's family in the 19th century Belgrade society, it is of the outmost importance to get to know the history of the Leko family, which substantially contributed to the development of the Serbian state, science and culture. The paper is dealing with the influence of the family on the upbringing and worldview of Dr Vladan Đorđević.